

ХРИШЋАНСКИ ЦИОНИЗАМ КАО ЧИНИЛАЦ ПОЛИТИКЕ САД²

АПСТРАКТ

Хришћански ционизам је један од најважнијих феномена у политичком животу САД. Појам прецизно изражава јединство великог дела протестантских хришћанских веровања и ционизма. Религијске побуде америчких протестаната су се поклопиле са намерама Јевреја да се врате у Палестину. Тако се десило да су чисто религијске потребе поменутих протестаната могле да се остваре само политичким притиском на владу САД. Циљ тих притисака је да спољна политика Вашингтона великим делом мора да се претвори у борбу за обнову и очување државе Израел. Та чињеница довела је многе до погрешног закључка да је политика САД на Блиском истоку последица пресудног утицаја јеврејског лобија. Спољна политика САД на Блиском истоку последица је религијских уверења хришћанских циониста, а јеврејски лоби то само користи.

Кључне речи: хришћански ционизам, Израел, политика, религија, политикологија религије

1. УВОД

Једна од најзначајнијих појава у светској политици од друге половине 20-тог века јесте нагли пораст утицаја религије. Религија постаје незаобилазан чинилац у најзначајнијим политичким догађајима. Тако нпр. питање израелско-арапских односа, у чијем је срцу проблем светог

1 Проф. др Мирољуб Јевтић, редовни професор, Универзитет у Београду, Факултет политичких наука, Београд. Е-mail адреса: jevticmiroljub@yahoo.com.

2 Овај текст рађен је у оквиру пројекта 179008 Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. Напомена УО: Тезе, резултати истраживања и закључци изнети у овом раду представљају личне ставове аутора.

града трију вера Јерусалима, постаје посебан случај. Утицај Ватикана на збивања у Пољској, која су довела до рушења Варшавског пакта и нестанка реалног социјализма у Европи. Нагли пораст утицаја религије на политику САД, који је кулминирао доласком Џорџа Буша млађег (George W. Bush), који је говорио да је његов водећи политички филозоф Исус Христ.³ Буш је тиме хтео да каже да се увек питао како би Христ поступио, и настојао би да га опонаша. Такође, нагли пораст утицаја храма Јасакуни (Yasukuni) у Јапану, који прети да озбиљно поремети односе Кине и Јапана.⁴ Распад Југославије по верско-националним шавовима итд. Све то је утицало на рађање посебне дисциплине у оквиру политичких наука: политикологије религије.⁵

У овом тексту ће се, користећи методологију и циљеве које пред себе поставља политикологија религије, покушати да прикаже један важан феномен у америчкој политици, који је код нас остао скоро незапажен. Ради се о хришћанском ционизму. То се најбоље види ако се оде на сајт Народне библиотеке Србије, која је депозитар свега што се у Србији објави. Ако се тамо упише појам хришћански ционизам појавиће се само један наслов, који је при томе необјављен и само један његов примерак се може наћи у библиотеци ФПН, где је рад одбрањен као завршни рад за диплому на Академским специјалистичким политиколошким студијама религије.⁶ Ове студије, нажалост, више не постоје, јер је ФПН укинуо специјалистичке академске студије, не само из политикологије религије већ све врсте ових студија. Тако у овом моменту студенти не могу да стекну тај ниво образовања који је неопходан прелаз ка докторату из политикологије религије. Неопходан зато што су студије политичких наука и код нас и у свету тако профилиране да, због широко раширеног уверења да религија не сме да утиче на политику, нису спремне да лако прихвате да то није тачно. Али на срећу, стање се ипак мења и ова дисциплина се све више развија јер је на површину избацује оно што се види у светској политици.

3 Internet: <http://abcnews.go.com/US/Beliefs/story?id=1028368&page=1>/доступно 22.9.2013/

4 John Breen, "Conventional Wisdom and the Politics of Shinto in Postwar Japan", *Политикологија религије*, год 4, бр.1, 2010.

5 Miroљub Jevtic, "Political Science and Religion", *Политикологија религије*, год. 1, бр.1, 2007.

6 Маја Митрић Вранић, *Хришћански ционизам-политика апокалипсе*, специјалистички рад, ФПН, Београд, 2012.

Када се говори о хришћанском ционизму и његовом утицају на политику САД, најпре ваља објаснити везу религије и политике у Америци, зато што је на основу сједињавања ове две појаве друштвеног живота формирана Америка. Усељеници који су из Европе стигли у тада енглеску колонију Америку, били су у огромном броју припадници разних протестантских верских заједница који су бежали од верских прогона. Касније су се протестантима прикључили римокатолици и Јевреји, али су протестанти били доминантни. Дошавши у САД, створили су колоније које су биле верско-политичке заједнице. У проповеди коју је изговорио пуритански пастор Џонатан Винтроп (John Winthrop) у колонији Беј (Massachusetts Bay Colony), која се налазила у садашњем Масачусетсу, најбоље се види веза усељеника и религије као мотива за америчку револуцију и стварање садашњег политичког система. Он је рекао: „Бог је водио пуританце да успоставе побожнију и праведнију политичку заједницу, далеко од угњетавања у Британији”.⁷ На основу уверења да имају мисију наређену од Бога, Американци су покренули рат за независност 1775–1783. године. Данашње САД су створене као резултат овог рата. Од самог стварања САД, била је јасна веза нове државе и Бога. Томас Џеферсон (Thomas Jefferson) је већ у преамбули Декларације о независности истакао улогу Бога, кога он тамо именујем Творцем.⁸ Тако је амерички политички систем створен као нека врста федерације протестантских верских заједница, оличених у 13 колонија. Веза са Богом, односно религијом, најбоље је изражена у чувеном манифесту који се зове „Очигледна судбина”. Творац тог појма био је новинар Џон О’Саливен (John L. O’Sullivan). Он га је први пут употребио у тексту објављеном 1845.⁹ Сви амерички аутори се слажу да је, према замисли „Очигледне судбине”, Американцима из првих 13 колонија лично Бог дао у задатак да се прошире преко целог континента, и да касније обликују читав свет према истом концепту.¹⁰ Та акција, која је неоспорно политичка, истовремено је била схваћена и као религиозна мисија. Дакле, циљ политичког преуређења света је схваћен као остварење претпоставке да се после смрти за носиоце ове акције обезбеди спасење.

7 Stiven. E. Majer, Zašto Amerikanci veruju da su izuzetni, *Политика*, 2.9.2013, стр. 1. и 3.

8 Internet: http://en.wikipedia.org/wiki/United_States_Declaration_of_Independence /доступно 21.9.2013/

9 Internet: http://en.wikipedia.org/wiki/Manifest_Destiny /доступно 21.9.2013/ Појам: очигледна судбина, у поменутом тексту Стивена Е. Мајера у *Политици*, погрешно је преведен као: манифест судбине.

10 Исто.

2. РАЂАЊЕ ФУНДАМЕНТАЛИСТИЧКОГ ПОКРЕТА

Сада када смо, надамо се довољно, објаснили улогу религије у формирању Америке, ваља нам се вратити главној теми нашег рада: хришћанском ционизму, и показати његово место у религијској слици САД. Али што је за нас, као политикологе религије важније, његово место у политичком живоу највеће светске силе. Тај појам збуњује неинформисаног, чак и веома образованог читаоца, јер се појам хришћанство и ционизам искључују у глави сваког доброг зналаца јеврејства и општег хришћанства, али који не познаје америчку политичку и верску сцену. Ради се о томе да је код нас мало познато да је у САД веома бројна и утицајна фундаменталистичка интерпретација хришћанства.¹¹ Уосталом, појам фундаментализам је настао у САД у другој половини Деветнаестог века. Тада је под утицајем научних достигнућа, а посебно Дарвинове (Charles Darwin) теорије еволуције, у душама хришћана дошло до великог лома. Многи од оних који су и даље себе видели као следбенике Исуса суочили су се са бројним дилемама. Почело се сумњати у неке делове Библије.¹² Као резултат тога, рађа се реакција у виду идејног отпора критичким приступима Библији. Касније, идејни отпор прераста у покрет који добија име фундаменталистички, јер је настао од енглеског појма фундамент-основа (*Fundament*). Носиоци ових идеја и покрета сматрају да свако ко жели да буде сматран хришћанином, мора да поштује неке фундаменте хришћанства. Свако ко то не би поштовао, сматрао се отпадником од стране фундаменталиста. Тих основа, односно фундаменета, било је пет:

1. Непогрешивост Светог писма и његово комплетно надахнуће;
2. Божанска природа Исуса Христа;
3. Безгрешно зачеће;
4. Исус је погибијом на крсту својом сопственом крвљу измолио покајање за друге и искупио њихове грехове;
5. Физичко васкрснуће Исуса Христа и његов други долазак на земљу.¹³

Ових пет фундамената је формулисано на једном скупу његових заговорника на Нијагари. Скуп је познат под именом Библијска

11 Miroljub Jevtic, "Position of President and Religion within Political System of USA", *Политикологија религије*, год 1, бр. 1, 2007.

12 Brenda E. Brasher, editor, *Encyclopedia of Fundamentalism*, Routledge, New York, London, 2001, p. 66

13 *Encyclopedia Britanica*, vol. 9, Chicago, London, Toronto, 1960, p. 920.

конференција.¹⁴ Тако је настао термин фундаментализам, који се касније проширио на све следбенике конзервативније форме било које религије. Тај је покрет замишљен као ненасиљан и неполичан, што је у природи темеља-фундамента хришћанства.

Хришћански ционизам, који је предмет овог рада, директно је повезан са петим фундаментом, који говори о веровању да ће Исус опет сигурно доћи на земљу. Целокупна хришћанска популација верује у овај фундамент. Али ови које називамо хришћанским ционистима су фундаменталисти који сматрају да тај долазак може да буде остварен само ако се претходно Јевреји врате у Палестину. Дакле, услов да Исус други пут дође на земљу, и да настане коначна борба добра и зла у којој ће добро победити и сви праведници бити спашени, јесте повратак Јевреја у Палестину и поновно стварање државе Израел.

Поред овог основа хришћанског ционизма, постоји још један а то је веровање да је судбина САД повезана са подршком Израелу. Дакле, хришћански ционисти верују да Америка може да напредује само док подржава исто такав напредак Израела.¹⁵ Као и за све друго, хришћански ционисти потврду за овај став имају у Библији, тачније у Првој књизи Мојсијевој (Постање:12,3): „Благословићу оне који тебе узблагосиљају, и проклећу оне који тебе успроклињу”.¹⁶

Суштина хришћанског ционизма јесте, дакле, у томе да треба учинити све да америчка политика све своје снаге ангажује у циљу стварања и очувања Израела као државе. Како је став Палестинаца, Арапа и муслимана сасвим супротан и подразумева нестанак државе Израел,¹⁷ јасно је како се то одражава на унутрашњу политику и међусобне односе САД и њених савезника и муслимана, са друге стране. Значај овог учења види се из податка да се број приврженика ове идеологије процењује на цифру од 25 до 100 милиона.¹⁸ Ако САД данас броје 316.668.567 (јули 2013. процена),¹⁹ онда се

14 Исто.

15 Маја Митрић Вранић, *Хришћански ционизам-политика апокалипсе*, оп. cit., стр. 4.

16 *Свето Писмо*, Издање Светог архијерејског Синода СПЦ, Београд, 2010.

17 Internet: <http://www.oic-oci.org/english/conf/is/3/3rd-is-sum%28political%29.htm#05> /доступно 21.9.2013./

18 Internet: <http://www.patheos.com/blogs/blackwhiteandgray/2013/03/how-many-americans-are-evangelical-christians-born-again-christians> /доступно 15.9.2013./

19 Internet: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/us.html> /доступно 15.9.2013./

види снага овог дела популације. Према истраживању Галупа, број ових хришћана који себе називају „поново рођеним”, био је 2003. године 42% од укупне популације САД, а годину дана касније тај број је пао 41%.²⁰ У сваком случају, ради се о веома великом броју људи. Људи који су, поред бројности, веома економски моћни и, што је посебно важно, до фанатизма уверени да њихова лична судбина зависи од судбине Израела. Управо су њихови напори довели на власт неколико председника САД. Најкарактеристичнији случај у томе смислу јесте поменути Џорџ Буш млађи. Све то указује да ће ова политика имати подршку онолико дуго колико фундаменталистички покрет буде био значајан део америчког верског мозаика.

Да би се разумео цео комплекс проблема, важно је указати на још неке чињенице. Ради се о томе да религиозни Јевреји, да би остварили себе као вернике, морају да извршавају низ верских обавеза које су прописане јеврејским верским правом халахом.²¹ Халаха подразумева да Јевреји морају да приносе жртву, а жртва се може принети само у Јерусалимском храму, који је срушен 70-те године после Христа.²² Јевреји су после устанка 132–135. протерани из Палестине. Од тада па до данас, нема храма и они немају где да принесу жртву, значи да не могу у потпуности да изврше обавезе које им намеће халаха. Због тога су се, живећи у дијаспори, годинама припремали за повратак у Јерусалим да би понови подигли храм. У међувремену, муслимани су освојили Јерусалим и на месту где је био јерусалимски храм изградили две џамије: Ал Аксу и Куполу на стени. Те две џамије су подигнуте у част Мухамедовог узлета на небо на крилатом коњу Бураку, и то је треће свето место ислама после Меке и Медине.

Тако видимо да идеја о повратку у Јерусалим и обнови храма има велику и непремостиву препреку. А то су две поменуте џамије, које би требало срушити да се ту опет обнови Соломонов храм. Можемо само да замислимо шта би рушење џамија значило за муслимане? То би било као да им неко на живо вади срце из груди; то би био повод за трећи светски рат. Само у том контексту можемо схватити утицај хришћанских циониста на светску политику. Хришћански ционисти су религиозни фундаменталисти,

20 Internet: <http://www.gallup.com/poll/14632/who-has-been-born-again.aspx> /доступно 15.9.2013./

21 Више о томе у: Geoffrey Wigoder, editor-in-chief, *The New standard Jewish encyclopedia*, Facts on File, New York, 1992.

22 Више о томе у: Симон Дубнов, *Кратка историја јеврејског народа*, Београд, недатирано.

припадници разних протестантских деноминација, који слепо верују у поруку из Светог писма. За њих је други долазак Исуса Христа на земљу неминован. Кад Исус дође, верују они исто као и сви хришћани, уследиће судњи дан на коме ће Исус судити и живима и мртвима, који ће претходно васкрснути. Можемо да замислимо са коликом радошћу хришћани ишчекују тај дан, у коме ће поново, живе и здраве видети своје ближње који су умрли за њиховог живота, али и све своје претке које до тада нису упознали. Тада ће нестати смрти, болести, глади, ратова, потребе да се ради, настаће вечни живот у рајском блаженству за праведнике, док ће грешници бити осуђени на паклене муке. На основу овакве логике, није нејасно зашто хришћани са нестрпљењем очекују овај дан. А нарочито они који без икакве сумње верују у такву будућност. То ишчекивање је код неких родило питање о томе како би се тај долазак могао убрзати. Као резултат тога, настала је теологија диспензационализма, која је најважнија идеја у учењу хришћанских циониста. Диспензационализам, ако се преведе на српски, значи поделити или управљати деловима. Дакле, диспензационалисти верују да је историја света подељена на делове и да у сваком од делова постоје одређене божје наредбе које се морају испунити.²³ Најкарактеристичнији пример у томе смислу јесте један од идеолога овог учења који се звао Џон Нелсон Дерби (John Nelson Darby, 1880–1882). По његовом уверењу, у 19. веку је наступио финални период људске историје у којој Исус може доћи на земљу. Али да би он дошао, потребно је да се обави као предуслов повратак свих Јевреја, колико их има у свету, у њихову обећану земљу, Палестину. Зато хришћани морају учинити све да помогну да се Јевреји врате у Палестину. Како је то био и циљ Јевреја, долази до поклапања њихових интереса. Јеврејски покрет, чији је циљ повратак у Палестину, је ционизам, а како се овде ради о хришћанима, њихов назив је постао: хришћански ционизам. Термин је настао да би се свету објаснило да се ради о хришћанима који теже истом циљу као и Јевреји. Али овде треба нагласити да тај циљ није верски циљ, јер се ради о две различите теологије. Овде се заједничка акција завршава у моменту када се створе политичке могућности да се сви Јевреји света нађу у „Обећаној земљи”.

Проблем је био у чињеници да је Палестина у време живота Џона Нелсона Дербија била у поседу Османске империје, исламске државе која је сматрала да је за њу посебна част што се Палестина налази у њеном поседу, и што је османска власт из Истанбула била спремна да чини све да се план

23 Brenda E. Brasher, *Encyclopedia of Fundamentalism*, op. cit., p. 134.

Јевреја и хришћанских циониста не оствари, тако да је за реализовање овог циља била потребна велика политичка акција. Обична мисија није била довољна, јер се радило о потреби да се један политички суверенитет замени другим, а то је значило рат. Шта је за муслимане значила Палестина у томе тренутку најбоље показује писмо које је османски султан и халиф исламског света Абдул Хамид (1876–1909) написао шејху (поглавару) исламског дервишког реда шахзилија Абу Шамату. Абдул Хамид описује како га је 1898. године посетио председник Светског ционистичког покрета Теодор Херцл (Theodor Herzl). Било је то годину дана после оснивања Светског ционистичког конгреса у Базелу у Швајцарској. На том конгресу је одлучено да Јевреји морају да се врате у своју прадомовину Палестину и да тамо обнове своју државу. Дакле, Херцл је посетио Абдул Хамида, султана државе опхрване великим проблемима, али још увек огромне државе у којој је Палестина била само парченце земље без икаквог значаја, ако се изузме њена велика сакрална вредност. Херцл је посетио султана нудећи му да ционисти измире све дугове османске државе и обнове му ратну флоту, а све то у замену за дозволу да се у Палестини обнови јеврејска држава. Султан, који је истовремено био и халиф, верски и политички поглавар свих муслимана, тим поводом је рекао Херцлу да Палестина није његово власништво, да је она опште добро свих муслимана. Стога се он ни по коју цену не може одрећи ни педља те земље, затим је додао Херцлу, а то написао Шамату: „Кад би ми дали пун свијет злата не бих могао прихватити вашу понуду. Тридесет година служио сам исламском народу и Мухамедовом умету. Нисам ничим упрљао свијетле странице исламске историје мојих очева и дједова”.²⁴ Тако се показало да хришћански ционизам, мада у суштини теологија, без политике није могућ. Због тоге и јесте предмет проучавања политикологије религије. У складу са тим, следбеници овог веровања цео свој живот посвећују реализовању повратка Јевреја у Палестину, односно стварању услова да се држава Израел обнови. Како скоро половину становништва САД чине хришћански ционисти, а они су фанатично одани идеји у коју верују, спремни су много више него остали Американци да се боре за своје идеје. Зато је њихов утицај на политику САД од огромне важности, а у појединим периодима америчке историје био је и доминантан. Поготову је важно да се ради о протестантима. Код протестаната, нарочито оних насталих из калвинизма, и економски просперитет је доказ божјег благослова, па је тако и економски успон и развој САД нераскидиво везан за

24 Гласник врховног исламског старејшинства у СФРЈ, бр.1–2/1973, стр. 141, Сарајево

религију.²⁵ То се код материјалистички оријентисаних аутора у Европи често губи из вида. Они не желе да виде да иза, на први поглед, најприземнијег економског интереса америчких предузетника уствари стоји религија, а не жеља за профитом, односно да је профит доказ да његов власник има божји благослов и да ће после смрти ићи у рај. Дакле, од почетка настанка модерни диспензационализам је ушао у политику Велике Британије, и касније САД. Касније је, са секуларизацијом која је захватила Британију, тај утицај у њој почео да опада, али је прешао у САД. Мада је суштина овог текста да покаже утицај хришћанског ционизма на САД, ми ћемо овде само кратко показати како је деловао у Енглеској, јер је Енглеска показала којим ће путем ићи хришћански ционизам у светској политици. Један од првих значајних политичара који је се прихватио реализације идеја хришћанских циониста био је енглески премијер лорд Палмерстон (Henry John Temple, 3rd Viscount Palmerston, 1784–1865.). Лорд Палмерсон је, под утицајем хришћанских циониста, проценио да би повратак Јевреја у Палестину могао да буде од користи за Британију, и у том смислу отворио вицеконзулат у Палестини.²⁶ Задатак вицеконзулата био је заштита Јевреја који су тада живели у Палестини. Та заједница је требало да послужи као језгро из кога ће се касније развијати нуклеус будуће државе Израел. Најважнији проблем у томе тренутку био је исламска владавина у Палестини. Према исламским законима Јевреји су били грађани другог реда.²⁷ Зато су били незаинтересовани за усељавање у Палестину под османском влашћу. Али тада су се десили погроми Јевреја у Русији, што је појачало пропаганду за исељавање. То су искористили хришћански ционисти да иницирају усељавање Јевреја у Палестину. Све се поклопило и са стварањем Светске ционистичке организације на ционистичком конгресу у Базелу 1897. године.²⁸ На том конгресу донета је одлука да се питање Јевреја може решити само стварањем јеврејске националне државе. Како је као најидеалније место за јеврејску државу одређена Палестина, дошло је до потпуног поистовећивања циљева хришћанских циониста и правих јеврејских циониста. Само што је њихов крајњи циљ био различит.

25 Макс Вебер, *Протестантска етика и дух капитализма*, Mediterran publishing, Нови Сад, 2011.

26 Yaron Perry, *British Mission to the Jews in Nineteenth-century Palestine*, Frank Cass, 2003.

27 Више о томе у: Mawerdi, *Les Statuts gouvernementaux*, Le sycomore, Paris, 1982.

28 Више о томе у: Симон Дубнов, *Кратка историја јеврејског народа*, Београд, недатирано.

Ционисти су хтели, и желе то и данас, да се обнови Израел да би увек остали у Палестини. А хришћански ционистим су хтели, и хоће то и данас, да Јевреје доведу у Палестину да би тако омогућили други долазак Исуста на земљу. То би представљало крај Израела и Јевреја. Али та чињеница нема везе са акцијом стварања Израела који хоће ционисти, који уосталом сматрају да су идеје хришћанских циониста смешне, јер они не верују у Исуса. Али им те акције сасвим одговарају.

Захваљујући координираним акцијама ове две групације створена је држава Израел 1948. године. Од почетка уселјавања, упркос међународног признања 1948. године, до данас Јевреји, а сада Израелци, суочили су се са снажним отпором Арапа и муслимана. Као главни савезник у том смислу су им хришћански ционисти. И ту долазимо до централне тачке овог рада. То је деловање хришћанских циониста на унутрашњу и спољну политику САД. Хришћански ционисти су давно схватили да је њихова акција без подршке државе немогућа. Зато су од почетка своје активности деловали у политичким центрима моћи у САД на остварењу подршке држави Израел. То је суштински определило политику САД према Блиском истоку и, упркос жељи власти, створило непремостив јаз према муслиманским земљама. Земљама које су, са друге стране, од стратешког интереса Вашингтона. Пре свега због извора нафте која је неопходна за функционисање америчке привреде и одржања високог животног стандарда. Али и стратешки. Због свега тога једна од најважнијих активности САД на пољу спољне политике исцрпљује са на регулисању Блискоисточног конфликта. Дакле, са једне стране се чини све да се Израел очува као независна држава и место које би било погодно за досељавање Јевреја из читавог света. А са друге стране, настоји се да се задовоље муслимани. Како је централно питање и за муслимане и за Јевреје питање јерусалимског храма, то се регулисање блискоисточног спора, на задовољство и једних и других, показује као квадратура круга. И један од највећих светских проблема се врти око тога. За реализовање својих циљева, хришћански ционисти у САД чине велике напоре. Одмах после стварања државе Израел, за првог амбасадора САД у тој земљи постављен је убеђени хришћански циониста Џејмс Мекдоналд (James Grover McDonald).²⁹ Посебно важно за америчку политику на Блиском истоку јесте питање граница новоформиране, односно обновљене државе Израел. Та обнова је од стране хришћанских циониста схваћена као реализација пророчанства, доказ да су они у праву и да их Бог помаже.

29 Маја Митрић Вранић, *Хришћански ционизам-политика апокалипсе*, op. cit., стр. 28.

Дакле, Израел је 1948. обновљен само на делу територије за који и Јевреји и хришћански ционисти верују да, по правди, припада Израелу. Зато су хришћански ционисти од 1948. године давали подршку Израелу у политици ширења територија под израелским суверенитетом, а нарочито идеји да читав Јерусалим мора бити део Израела. Зато што је 1948. најважнији део светог града, онај у коме се налази Зид плача и брдо храма остао под јорданском, значи муслиманском контролом. Самим тим обнова Соломоновог храма је била немогућа без освајања источног Јерусалима, односно ослобађања, како ту акцију виде Јевреји. Присаједињење источног Јерусалима 1967. Израелу хришћански ционисти су видели као потврду истинитости Библије.³⁰ САД су снажно подржале присаједињење које је Израел извршио у јунском рату 1967. године, када су Израелци заузели источни Јерусалим, Синајско полуострво и Голанску висораван у Сирији. Ширење Израела на ове територије било је схваћено као победа САД у надметању са СССР, јер је ова земља била главна подршка Арапима у томе рату. Али је исто тако подршка Израелу била последица религиозних идеја хришћанских циониста који су инспирисали многе америчке политичаре. А како и не би када смо споменули да су чак 41% становника Америке хришћански ционисти, и то је суштина њихове теологије. Поред тога, и многи други амерички протестанти, који нису хришћански ционисти, подржавају јеврејско право на источни Јерусалим. А они су и бирачи и политичка елита САД. Председник САД у време јунског рата Линдон Џонсон (Lyndon B. Johnson) је јасно подржао Израел и отворено говорио да је то учинио јер сматра да га као верног хришћанина Библија гони да подржи јеврејску државу.³¹ Догађаји који су довели до рата 1967. и заузимања Јерусалима од стране Израела створили су сада изванредну ситуацију за хришћанске ционисте који су и раније посећивали свети град. Али сада, када су градом овладали њихови савезници, односно штићеници, учинило је да се хришћански ционисти у Светој земљи осећају као код куће. Десетине хиљада их је тада пожурило у Израел, да виде плод свога вишедеценијског рада.³² У исто време, то је утицало да се и број оних који су до тада показивали извесну леност у остваривању идеја хришћанског

30 Cohn/Sherbok Dan, *The Politics of Apocalypse, The History and Influence of Christian Zionism*, p. 146. Овде цитирано према: Маја Митрић Вранић, *Хришћански ционизам-политика апокалипсе*, op. cit., стр. 28.

31 Cohn/Sherbok Dan, исто.

32 Jerry Falwell, *An Authobiography*, Liberty house, Lynchburg, 1997.

ционизма, сада више ангажују на остварењу његових циљева. Све то је родило још већи притисак на политичаре да подржавају Израел, а у исто време додатно оптеретило односе САД са исламским земљама. Посебно значајна чињеница која показује снагу хришћанског ционизам јесте избор Џимија Картера (Jimmy Carter) за председника САД. Он је владао од 1977–1981. године. Џими Картер је дубоко религиозан човек. Свој политички програм засновао је на хришћанству и говорио да је Исус Христ његова водећа снага. Аналитичари се слажу да је Картер за време свог мандата приближио америчке евангелисте власти, и омогућио да битније утичу на политику него до тада.³³ Као поновно рођени хришћанин, каквим је сам себе дефинисао,³⁴ Картер је веома везан Израел. Односно, он је хришћански циониста, који је цео свој мандат чинио све да се помогне Израелу да ојача своју позицију на Блиском истоку. За време његове владавине склопљен је чувени Кејмп-Дејвидски мировни споразум.³⁵

Картер је о палестинско-израелском проблему написао читаву књигу, која је била бестселер. У њој показује како би требало разрешити проблеме Блиског истока. И као прави хришћански циониста у име очувања Израела зна да буде критичан према неким поступцима Израелске владе, па отуда и наслов књиге: *Мир не апартејд*.

3. ДЕЛОВАЊЕ ХРИШЋАНСКЕ ДЕСНИЦЕ

Хришћанска десница, и у оквиру ње хришћански ционисти, од 30-тих година прошлог века су деловали као морална снага, без јасно профилираног политичког наступа. Када су видели да то не даје резултата, одлучили су да крену у политичку акцију. Аутор ових редова је, за време својих боравака у САД, имао прилику да се упозна са многим значајним хришћанским ционистима, Између осталог, посетили смо у Линчбургу у Вирџинији седиште чувеног пастора Џерија Фауела (Jerry Falwell). Тамо нам је његов лични секретар испричао да су они покушавали да делују као савест, док либерали нису поставили питање избацивања верских симбола из школских просторија. Тада смо, рекао нам је, схватили да се моралисањем не могу остварити наши циљеви и одлучили да крену у политичку акцију. Према

33 Internet: <http://www.nytimes.com/2000/10/21/us/carter-sadly-turns-back-on-national-baptist-body.html> /доступно 20.9.2013./

34 Исто.

35 Jimmy Carter, *Palestine: Peace Not Apartheid*, Simon & Schuster, 2006.

његовим речима, које тада подвукао, нико не може да постане председник САД док не добије подршку од покрета који се звао: Морална већина (*Moral Majority*), и сличних покрета. Тај покрет је Фауел основао 1979. године.³⁶ Већа Моралне већине са јеврејским питањем види се из Фауеловог предлога да се и Јевреји и римокатолици укључе у њу. Покрет је функционисао до 1989. године када је распуштен. Морална већина је одиграла велику улогу у избору Роналда Регана (Ronald Reagan) за председника. Већа Фауела и Израела види се из следеће изјаве коју је написао: „Такође сам посетио Израел више од двадесетпет пута у прошлих двадесетпет година да бих разговарао са неколико премијера и са другим функционерима Израела како је могуће достићи мир у томе немирном региону.”³⁷ Колики је утицај Моралне већине на политички живот САД најбоље ћемо видети ако се подсетимо да је 41% Американаца изјавило да припада поново рођеним хришћанима. О њиховом политичком понашању Фауел каже: „И у 1984. помогли смо да 85% конзервативних религиозних људи гласа за тим Регана и Буша.”³⁸ Тиме се види колико је њихов утицај на политику председника Регана био изражен. И сам веома религиозан, Реган³⁹ није морао да буде подстицан од Моралне већине да у политику САД, било спољну било унутрашњу, утка више хришћанско фундаменталистичких вредности, него до тада. Реган је био припадник презвитеријанске цркве. „Реганова вера је играла моћну улогу у његовој политици”.⁴⁰ Самим тиме јасно је да је он чинио све да оствари идеје хришћанских циониста. Реганова подршка Израелу је стога била веома снажна.

Друга важна организација у ширењу идеја хришћанског ционизма јесте Хришћанска коалиција Пета Робертсона (Pat Robertson)⁴¹. У својој агенди о односима према Израелу пише: „Хришћанска коалиција се залаже за мир и безбедност Израела, а то значи да Сједињене државе и њихови лидери буду на страни ослабљеног Израела и да се супротставе онима који се отворено залажу за његово уништење. Ми верујемо у оно што је израелски премијер Нетанјаху рекао: 'Проблем региона се не налази у Израелу'. Зато

36 Jerry Falwell, *An Authobiography*, op. cit., p. 381.

37 Исто., p. 401.

38 Исто., p. 404.

39 Internet: <http://hollowverse.com/ronald-reagan/> /доступно 22.9.2013./

40 Исто.

41 Аутор ових редова је имао прилику да лично упозна Пета Робертсона у његовом седишту.

хришћанска коалиција Америке покреће националну кампању и позива Американце и нашу владу да буде са Израелом.”⁴² Снага коалиције си види из следећег података: на националним изборима 1994. године, Хришћанска коалиција је поделила 34.000.000 инструкција како гласати. Од кандидата који су имали 100% подршке Хришћанске коалиције, 60% је победило. Од тога, 44 чланова Представничког дома, 9 сенатора, 6 гувернера. Од 75 милиона гласача који себе одређују као поново рођене, око једне трећине, односно 24 милиона је гласало, а од тога 17 милиона за републиканце.⁴³ Ако је став према Израелу онакав како је горе изнето, а број гласача такође оволики колико говоре ове цифре, онда је више него јасно како се то претаче са унутрашње и на спољну политику САД. Својом делатношћу хришћански ционисти, организовани у разне организације типа Морална већина и Хришћанска коалиција, успели су да од шездесетих година ударе темеље озбиљне произраелске политике, као једног од камена темељаца спољне политике САД. Ово утолико више што се Русија ставила на страну Арапа, па је и читав систем руско-америчких односа био третиран као борба праведне стране, коју подржава Бог, и антихриста оличеног у Русији, Кини и Арапима. Може се сматрати да је први и одлучујући корак ка утемељењу те политике институционализација Молитвеног доручка. Молитвени доручак су иницирали и наметнули америчким председницима заговорници хришћанског ционизма. Иницијатор је био Абрахам Верејдију (Abraham Vereide, 1886–1969), методистички проповедник.⁴⁴ Од 1953. Молитвени доручак се непрекидно организује. После тога, хришћански ционисти су узели активно учешће у председничким кампањама које смо раније навели. Ако се све узме у обзир, највећи успех хришћанских циониста јесте долазак на председничку функцију Џорџа Буша, млађег (2001–2009). Џорџ Буш је један од најистакнутијих представника поново рођених хришћана.⁴⁵ Мало је познато да Џорџ Буш сам за себе тврди да свакодневно комуницира са Исусом, и да је Исус главна инспирација за његово политичко деловање.⁴⁶

42 Internet: http://www.cc.org/our_agenda/ /доступно 22.9.2013./

43 Internet: <http://www.publiceye.org/ifas/fw/9503/coalition.html> /доступно 22.9.2013./

44 Internet: http://en.wikipedia.org/wiki/Abraham_Vereide /доступно 22.9.2013./

45 Веома је важно да се истакне да појам фундаментализам који у Европи има негативно значење за саме америчке фундаменталисте то није. Они са поносом истичу да су хришћански фундаменталисти. У томе смислу цитирамо шта поменути Џери Фауел о себи вели: „Ја сам фундаменталиста који је испољава своју веру преко њеног учења, преко веровања у њу и сталног извршавања верских обреда”. Цитирано према: Jerry Falwell, *An Authobiography*, op. cit., p. 402.

Као истакнути хришћански циониста, Буш је своју спољну политику, то јест политику САД, усмерио ка остваривању идеја овога покрета. У Србији се у објашњавању овог феномена, колико је аутору овога текста познато, није много говорило о томе. Политика САД на Блиском истоку се обично тумачи као жеља да се реализују геоекономски интереси. Пре свега да се обезбеди нафта. А ево шта је о томе говорио Џорџ Буш. У једном сусрету који је окупио сукобљене стране са Блиског истока учествовали су палестински премијер Абу Мазен (Mahmoud Abbas, знан као Abu Mazen) и министар иностраних послова Палестине Набил Шаат (Nabil Shaath). Разговорима је, поред учесника у сукобу, присуствовао и тадашњи председник САД Џорџ Буш, млађи. Палестински министар иностраних послова Шаат описује шта му је Буш казао: „Председник Буш је рекао свима нама: Мене у овој мисији води Бог. Бог ми је рекао: 'Џорџе иди и потуци терористе у Авганистану'. И ја сам то урадио. Онда ми је Бог рекао: 'Џорџе иди и окончај тиранију у Ираку'. И ја сам то учинио. И сада опет, осећам да ми се Бог обраћа следећим речима: 'Дај Палестинцима њихову државу и дај Израелцима безбедност и створи мир на Блиском Истоку'. Уз божју вољу ја ћу то и учинити.”⁴⁷ Буш нам овим јасно показује да је његов основни мотив, покретач религија, а не економски, па чак ни уско схваћени политички интерес. Како је то била основна идеја водилца аналитичара међународних односа у секуларизованој Европи, јасно нам је какве је то последице оставило на разумевање укупне америчке спољне политике. Политикологија религије у томе смислу може много да допринесе попуњавању те празнине.

Премијер Палестине Абу Мазен, који је такође присуствовао састанку са Бушом, додаје да му је Буш рекао: „Ја имам моралну и религијску обавезу. Зато ћу вам дати Палестинску државу.”⁴⁸ Због свега тога, сасвим је јасно зашто је премијер Израела Бењамин Нетјанаху, на једном састанку са хришћанским ционистима окупљеним у организацији: Гласови уједињени за Израел, рекао: „Ми немамо већих пријатеља и савезника од људи који седе у овој соби.”⁴⁹ Оваква реакција премијера Израела је сасвим логична, јер је он упознат са дубоком вером у неопходност очувања јеврејске државе коју

46 Када је Буш у току председничке кампање 1999. упитан да именује филозофа који је највише утицао на његов живот, одговорио је: „Христ зато што је променио моје срце”.
Internet: <http://abcnews.go.com/US/Beliefs/story?id=1028368&page=1>/доступно 22.9.2013./

47 Internet: http://www.bbc.co.uk/pressoffice/pressreleases/stories/2005/10_october/06/bush.shtml /доступно 22.9.2013./

48 Исто.

49 Маја Митрић Вранић, *Хришћански ционизам-политика апокалипсе*, op. cit., стр. 3.

хришћански ционисти гаје. Вером и борбом за остварење те идеје, која је јача и истрајнија него борба масе секуларизованих Јевреја, који из својих удобних станова у Њујорку и Паризу подржавају Израел, али нису спремни да се за њега физички боре.

4. ЗАКЉУЧАК

За сам крај текста ваља рећи следеће, надамо се, да је из претходно изнетих чињеница видљиво колико је велика заблуда која влада у појединим круговима у свету да САД овако упорно подржавају Израел због тога што јеврејски лоби влада Америком. Јеврејски лоби је неспорно веома јак, и Јевреји су, због стицаја околности, далеко најутицајнија нација у свету. Све ово ако се имају у виду физички габарити нација. У том смислу, утицај Јевреја на светску политику је несумњиво делеко већи него што су њихови габарити. Али када се ради о САД, где јеврејски лоби има велики утицај и сигурно утиче да Вашингтон буде на страни Тел Авива у палестинској кризи, тај фактор није пресудан. Напротив, немерљиво јачу снагу у односу на јеврејски лоби, снагу која утиче на произраелску политику Вашингтона, чине хришћански ционисти. Колико су они стварни пријатељи Израела види се из податка да њихова идеја о обнови хебрејске државе уствари има за циљ да се повратком Јевреја у Палестину убрза други долазак Исуса Христа. Са доласком Исуса десиће се Армагедон, библијски пророкована последња борба између добра и зла у којој ће Јевреји страдати. Спасиће се само онај део који претходно пређе у хришћанство. Тако да ће Јавреји нестати. Из ових редова се види да подршка хришћанских циониста Израелу није последица љубави за ту земљу, већ да се Израелу помаже из уверења да је то једини пут да се омогући долазак Христа на земљу. А то сви хришћани, а посебно хришћански фундаменталисти, жељно ишчекују. Истовремено, види се да је то суштински антијеврејски став, јер би резултат био нестанак не само државе Израел, него и Јевреја уопште.

ЛИТЕРАТУРА

1. Brasher, Brenda E., editor, *Encyclopedia of Fundamentalism*, Routledge, New York, London, 2001.
2. Breen, John, *Conventional Wisdom and the Politics of Shinto in Postwar Japan*
3. Carter, Jimmy, *Palestine: Peace Not Apartheid*, Simon & Schuster, 2006.
4. Дубнов, Симон, *Кратка историја јеврејског народа*, Београд, недатирано
5. *Encyclopedia Britannica*, vol. 9, Chicago, London. Toronto, 1960.

6. Falwell, Jerry, *An Authobiography*, Liberty house, Lynchburg, 1997.
7. Гласник врховног исламског стареџинства у СФРЈ
8. Jevtic, Miroljub, “Political Science and Religion”, *Политикологија религије*, год. 1, бр. 1, 2007.
9. Jevtic, Miroljub, “Position of President and Religion within Political System of USA”, *Политикологија религије*, год. 1, бр. 1, 2007.
10. Мајер, Стивен Е., Зашто Американци верују да су изузетни, *Политика*, 2.9.2013, стр. 1 и 3.
11. Mawerdi, *Les Stauts gouvernementaux*, Le sycomore, Paris, 1982.
12. Митрић Вранић, Маја, *Хришћански ционизам – политика апокалипсе*, специјалистички рад, ФПН, Београд, 2012.
13. Perry, Yaron, *British Mission to the Jews in Nineteenth-century Palestine*, Frank Cass, 2003.
14. *Свето Писмо*, Издање Светог архијерејског Синода СПЦ, Београд, 2010.
15. Вебер, Макс, *Протестантска етика и дух капитализма*, Mediterran publishing, Нови Сад, 2011.
16. Wigoder, Geoffrey, editor-in-chief, *The New standard Jewish encyclopedia*, /Facts on File/, New York, 1992.

Prof. dr. Miroljub JEVTIĆ

CHRISTIAN ZIONISM AS A FACTOR OF US POLITICS

ABSTRACT

One of the most important phenomena in US politics is Christian Zionism. The term Christian Zionism is related to unity of a large part of Protestant beliefs and the Zionists movement. The religious motives of US Protestants have coincided with the Jewish intention to go back to Palestine. In this way, Protestant religious motives could only be achieved by using political pressure on the US government. The goal of this pressure is to turn the foreign policy of Washington into a struggle for reconstruction and maintenance of the state of Israel. That is why many people wrongly believe that the US policy in Middle East is a product of the Jewish lobby. However, the US foreign policy in Middle East is a product of religious beliefs of Christian Zionists and the Jewish lobby is just using this fact for its own purposes.

Keywords: Christian Zionism, Israel, politics, religion, politology of religion.